

Diari d'un artista



n
narrativa

Cossetània Edicions

Miquel S. Jassans

Col·lecció Narrativa - 55

DIARI D'UN ARTISTA

MIQUEL S. JASSANS

Cossetània
EDICIONS

Primera edició: febrer del 2007

© Miquel S. Jassans
© Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-253-2

Dipòsit legal: B-1.885-2007

*Per a l'estimada Agnès, que
junts ens delim per l'art*

I

L'Ambròs Fortuny té mala peça al teler. Fa cinc mesos va vendre el pis que tenia a l'Eixample, la torre a Tossa i també va haver de passar pel ral l'apartament de Sitges. L'altre que tenia, no va poder vendre'l perquè anava a nom de la Martí, la seva dona, i ella s'hi oposà aferrissadament. Ara, ja només li queda la casa de Sarrià on viu, amb el mobiliari i poca cosa més. Segurament, no en tindrà prou per eixugar tots els deutes adquirits.

L'empresa d'informàtica que heretà del seu pare, també la va haver de vendre en fer fallida i aleshores començà la davallada. No va ser prou àgil en el moment de gestionar el negoci, no va saber incorporar-lo a les noves tecnologies i el preu va ser la fallida. També va ser prou carallot per no saber cobrir-se les espatlles com havia fet algun amic en les mateixes circumstàncies (hi ha mil maneres de fer-ho) però era massa baliga-balaga, a més la Martí no col·laborava gens perquè la cosa millorés i la sort se li escapà dels dits. Ara va buscant alguna sortida desesperada, demanant ajuda als que creia eren amics seus, arrossegant

el cul pels bancs i n'hi ha que diuen que alguna vegada se l'ha vist amagat i esmaperdut per la zona del port i la part baixa de la Rambla.

El seu cas era de manual. El besavi Jaume havia lluitat per sortir de la mediocritat econòmica en què estava immers, abandonant l'agricultura que ja feia els últims espetucs, invertint en l'avicultura, aleshores un negoci en voga, on assolí un estatus social prou alt. L'avi Joan consolidà la fortuna, el pare va viure a l'ample gaudint-ne i el besnét, allargant més el braç que la mànega, s'ho va rebotar tot.

La consolidació de la fortuna feta per l'avi Joan, no s'havia adquirit ben bé el que es diu treballant. Va mantenir els negocis del seu pare, això sí, però on veritablement va guanyar diners va ser amb la política. Els seus cinquanta-dos anys van coincidir amb la restauració democràtica del passat segle, després de la negra dictadura de Franco i com molts, s'incorporà a les files d'un partit, i aviat va ocupar-hi càrrecs importants. L'home era eixerit, tenia bona posició social i àmplies coneixences ací i allà, no trigà gaire a aprendre tots els mecanismes que calia per cobrar un bon sou i arrambar diners de tot arreu. Aquesta manera de fer era el plat de cada dia, n'hi va haver alguns que els van enganxar, d'altres que ho van tapar com van poder i d'altres, la majoria, potser perquè no van ser tan ambiciosos o perquè van ser més llestos, que se'n van sortir com si res, tan pinxos. Aquest va ser el cas de Joan Fortuny, que als seus seixanta anys passà a tenir un patrimoni que Déu n'hi do. Es traslladà a Barcelona, on invertí els diners acumulats i va ser propietari d'una torre a Sarrià, un pis al passeig de Gràcia i va dirigir una

xarxa de distribuïdors informàtics. Em descuidava la casa a Puigcerdà, a la Cerdanya, per allò d'anar a esquiar, i una important col·lecció d'obres d'art per allò altre del diner negre.

El Sergi va saber aprofitar bé aquesta herència, va viure com un rei i en els anys bons d'abans de la gran deflació del dos mil trenta-cinc, fins i tot va incrementar el patrimoni. En morir l'avi Joan, la casa de la Cerdanya la va deixar una mica abandonada, però ell va adquirir una casa a la Bonanova i un parell d'apartaments a Sitges, pensant en la parelleta, però no tot li va anar de cara i la parelleta, va ser la petita Núria i aquell talòs de l'Ambròs.

Potser sí que en la manera de ser de l'Ambròs va intervenir-hi tot això dels gens heretats, però em sembla que més aviat es va tractar de la forma com l'educaren el Sergi i la Lluïsa, els seus pares. El van consentir tant, van entronitzar tant l'hereu, el reiet de casa, que el van constituir imbècil. Era bon noi i possiblement sensible, però el pujaren cregut, malgastador i alhora un calçasses. La Marti, la seva dona, rossa tenyida, capriciosa, secardina, gairebé anorèxica li feia fer el que volia, i a més de ser una mitja merda, gastava i menjava més que una vora de riu. L'Ambròs no sabia dir no a cap dels seus capricis i pagant-los-hi es feia l'home i se sentia realitzat i poderós. Cotxes, iot, robes, joies i moltes altres collonades que ara no vénen a tomb. Un ritme gastant diners vertiginós. Alguna vegada, jo li havia insinuat que frenés, que allò no podia acabar bé, però ell se'n fotia i semblava com si el meu consell encara li donés més ànims per gastar il·limitadament, com volent dir "encara puc fardar més".

Amb els anys, de mica en mica, vaig distanciar-me'n. Es veia a venir i a mi no m'agradava veure com s'enfonsava sense escoltar raons.

* * *

L'Ambròs havia dormit malament, feia temps que mal dormia. Es va llevar amb el cap espès. La Martí l'esperava a la cuina, no es llevava mai tant de matí, sempre s'aixecava tard perquè era mandrosa de mena. L'Ambròs se n'estranyà.

D'ençà que els negocis no rutllaven, les relacions de parella s'havien deteriorat. Ella sempre demanava i la vaca no donava per a tant. A més, la Dolores, cansada de no cobrar, feia dos mesos que havia fotut el camp i les feines de la casa quedaven per fer. Si alguna cosa feia la Martí, la feia mal feta i per força. En poques paraules: hi havia mala maror i un ambient espès i negre.

—Martí, què hi fas aixecada a aquestes hores?

—Hem de parlar. No podem continuar d'aquesta manera.

—Què és el que vols? Ja saps que de diners, no n'hi ha.

—Precisament, és d'això del que et volia parlar. N'estic farta de la vida que portem: ja no sortim, els amics ens giren l'esquena i, si sortim amb els que encara ens aguanten, hem de fer el ridícul posant mil excuses a l'hora de pagar. Fa mesos que no em compro roba ni res de res i el que m'empenya més és haver de fer la feina de casa com una *txatxa* qualsevol.

No van durar gaire les discussions, els dos sabien que la cosa no tenia solució. Ella demanava el que no li podia donar i ell, desenamorat com estava i tip de la Marti, va trobar molt encertat que li demanés la separació. Va pensar: un mal de cap menys. Aquell mateix matí abandonà el pis, sembla que ja tenia les maletes fetes de dies, i se n'anà a l'apartament de Sitges que tenia al seu nom. Van convenir que ja es trucarien per anar a l'advocat.

* * *

Aquell matí va sortir a fer un volt i rumiar si trobava la manera de sortir del forat on es trobava. Podríem dir que estava més animat, se sentia alliberat i pensava que sol seria més fàcil surar en aquell mar enfurismat amb tonalitats de blau de Prússia.

Davant la daurada escuma d'una cervesa, donava plaer al seu maltractat cos i sense el martiri de la seva Marti semblava que veiés amb una mica més d'optimisme el futur o si més no, pensava que tenia una esclatxa on albirava la llum. La Marti o la Martirio, com li deien de soltera, el va enlluernar. Era bufona, es movia amb desimboltura entre els grups d'amics i sabia com tractar-lo. Ara bé, a mesura que transcorrien els anys no hi havia manera que quedés prenyada i començà a fer-se passar les neures comprant-se els models més cars i al mateix temps intentant aconseguir la figura adequada per poder-los portar. D'aquesta manera, amb el temps, a base de règims rigorosos i sessions de dessecar-se al sol, se li anà descomponent el tipet que tenia, fins a semblar un bacallà secardí i al mateix temps, malgrat les mil potingues amb què s'envescava la

pell, s'arrugà com una figa secallona, cosa que va fer que l'Ambròs anés perdent l'interès per la Martí. Si hi afegim la immensa despesa que comportaven aquestes afeccions, quan la Martí proposà a l'Ambròs la separació i començar els tràmits del divorci va experimentar una sensació d'alliberament que semblava que li havien desaparegut la meitat dels seus problemes. L'altra meitat eren ell. D'això, n'anava prenent consciència dia a dia, des que va haver de vendre la primera propietat i li retiraren els crèdits, s'adonà que no anava bé. Havia fet números i veia que el ritme que portava no era l'adequat per a un empresari amb problemes, però estava tan acostumat a aquell nivell de vida, que no sabia com fer-ho per anar-se'n deslligant. Avesat a consumir, li era difícil no fer-ho. A més li agradava aquella vida. Aquella cervesa que s'estava prenent ben assegut en un bar de la Rambla, se l'hauria pogut estalviar, però què coi, potser seria la darrera que es podria beure amb tranquil·litat i sense deure-la.

Intentà no pensar i s'abandonà al plaer de no fer res, simplement es limità a observar i gaudir d'aquell matí esplendorós d'abril ple d'olors i colors envaint l'aire.

—Què fem per aquí, Ambròs? Quants anys sense veure't.

—Que ets el...

—Sí, home, el Salvador Sans. De l'institut. Que no em recordes?

—I tant que me'n recordo, però fa tant de temps que no ens havíem vist, que a primera vista he dubtat si eres el Sans. No n'havíem fet poques, de trapelleries i gamberrades junts.

—Què n'és, de la teva vida? No et dedicaves a la informàtica?

—Tu ho has dit ben bé, m'hi dedicava, però amb la crisi del quaranta-dos el negoci se me n'anà enlaire, vaig passar un parell d'anys fent tentines i ara ja en fa quatre que visc del patrimoni que, per cert, se m'està acabant.

—No fotis!

L'Ambròs descarregà tot el seu bagatge de desventures sense cap mena de pudor i el Salvador, impertèrrit, el suportà amicalment. A la conversa va sortir la casa de Sarrià que segurament hauria de vendre's. El Pons s'interessà per la casa, potser per pura especulació o qui sap si per romanticisme en retrobar una vella amistat. Es veu que era propietari d'una immobiliària, amb la qual havia guanyat molts diners amb els canvis urbanístics dels anys trenta.

En acomiadar-se, van quedar per veure's un dimecres prop del migdia per parlar de negocis i qui sap si podria resoldre la crisi econòmica que arrossegava.

II

El despatx era ampli. Una llibreria amb uns quants volums col·locats més aviat per donar categoria a l'estança, que no pas per cap utilitat imminent, presideixen aquell espai lluminós. Al davant, una taula de conglomerat amb contraxapat de noguer, gairebé ovalada, apta per aplegar al seu entorn mitja dotzena de persones i envoltada de petites butaques per a comoditat dels clients. Les dues parets restants cobreixen la seva nuesa amb un diploma que acredita el títol del magistrat i un parell de quadres no absents d'interès artístic, encara que en el més gran hi predominava el sentit decoratiu pensant en el conjunt estètic de l'habitació.

Sembla que el jutge no va tenir gaires problemes en el moment de dictar sentència en el divorci entre l'Ambròs i la Martí perquè, ben bé, estan d'acord en tots els punts discutits amb anterioritat pels advocats de la malmesa parella. La Martí, llesta com una guilla, no manifestà cap interès per la casa de Sarrià ni tampoc pel seu mobiliari, per por que si la cosa anés maldada i hagués d'afrontar un

embargament, també perdés el pis de Sitges que ja estava al seu nom. Com que no hi havia fills del matrimoni, els tràmits han estat més fàcils, l'únic punt delicat, i que motivà una certa tensió, va ser si l'Ambròs havia de passar pensió, o no, a la Martí perquè és el que havia de decidir el jutge en l'encontre d'aquell matí.

Els dos advocats s'acostaren al magistrat i, en veu baixa, cadascun exposà el seu punt de vista i van mostrar algun document. Resulta que no quedava clar si s'havia produït abandonament de la llar, o no, com també les pretensions de l'Ambròs reclamant la meitat de l'apartament que posà en nom de la Martí. Finalment, el jutge donà sentència i va declarar l'Ambròs insolvent, insinuant que s'havia produït l'abandó de la nau quan aquesta feia aigües.

La Martí no ha sortit satisfeta, però sí resignada, perquè ja esperava aquella sentència, com també ha estat resignada l'actitud de l'Ambròs que a ben poca cosa podia aspirar. El sol fet de perdre de vista la seva dona ja el mantenia optimista per al futur i pensava que d'alguna manera se'n sortiria. Pensava que si pogués reprendre algun negoci i les coses tornessin a rutllar, ja miraria de refer la vida.

Amb el divorci a la mà, va tenir coratge d'anar-se'n uns dies a Puigcerdà a casa de sa germana. Les dues cunyades mai es van portar bé. La Núria, al revés de l'Ambròs, era més mesurada, més assenyada i mai va pair la Martí, que veia com estava enfonsant el seu germà en lloc de frenar-lo i ajudar-lo. Eren dos caràcters antagònics i això va fer que les relacions entre germans fossin distants i fins i tot podríem dir d'una fredor glauca.

La Núria i el Jaume van rebre amb els braços oberts l'Ambròs. Van alegrar-se en saber el divorci del seu germà i l'Ambròs va escoltar amb humilitat els sermons que li feia la Núria amonestant-lo que posés seny. No li va costar gaire assumir el paper perquè s'havia proposat canviar de vida. Sabia que no li seria fàcil perquè estava acostumat a estirar més el braç que la mànega, però la voluntat i la intenció de canviar hi era.

L'estada a la Cerdanya li va ser profitosa. Aquells quinze dies van deixar-li entreveure que era possible ser feliç sense la necessitat d'haver de gastar grans sumes de diners. Va agafar el cotxet de la Núria i fugint dels nuclis propers a Puigcerdà, destrossats per un urbanisme esfereïdor efectuat a tombants del segle, es dedicà a recórrer aquells petits poblets més allunyats i encara no malmesos, amb les seves esglésioles romàniques i cases de pedres antigues carregades d'història. Des del santuari de Bell-lloc, va aprendre a contemplar els silencis de les valls i la majestat de les serralades del Puigmal, Carlit, Puigpedrós i Cadí. A Guils, li cridà l'atenció la portalada de l'església, amb els seus capitells tan simplificats. Potser a ell també li calia simplificar les coses, la vida. Va contemplar l'arquivolta i capitells de la portalada d'All, amb els seus personatges intrigants, tan difícils d'interpretar com la pròpia existència. També visità l'església de Planes, inquietant per la singular arquitectura. La seva planta pot ser un cercle? Un triangle? I els tres petits semicercles de les absidioles? Podria ser la simbologia de l'essència de la vida? Potser la unitat i la trinitat cristianes o potser la singularitat li ve donada per l'atribució incerta de la seva construcció? Musulmana, càtara, d'origen templer?

La pujada a Quer Foradat l'endinsà entre comes, vers el cor mateix del Cadí. La humilitat del poble, davant la sumptuositat, la immensitat de la muntanya és tot un repte. Quer Foradat impassible de segles, comprimit entre dos penyals, petit, minúscul, però permanent enfrontat al repte. No li té por. Tota una lliçó per a l'Ambròs Fortuny, que resta encimbellat damunt el torm, roca, o quer que dóna nom al poble, amb els seus intrigants forats que hi ha al terra, qui sap si de tombes o de fons de cabanes. La veritat és que van perdre el seu significat per entre les boires del passat. Allí, els teulissos als seus peus, acarat a la cinglera, asserenat el pit, intuï que podia afrontar-se a la muntanya dels seus problemes econòmics i de la seva vida, de la mateixa manera que aquelles quatre cases subsistien davant aquella mola immensa del Cadí. L'humil poblet plantava cara a la paret enorme, vencent segle rere segle, mil dificultats per a no ser engolit pel temps.

No gosava retornar a Barcelona. La serenor que havia assolit sol, enmig de la natura, no era prou sòlida com per tornar i enfrontar-se amb l'altra muntanya humana plena d'entrebancs ferotges que el podien devorar, però ho havia de fer, havia d'intentar-ho, no li quedava altre remei. L'Ambròs tornà a Barcelona.

La primera cosa que havia de solucionar era com pagar els darrers creditors. Només li quedava la casa, si la pogués vendre a bon preu, potser li quedarien pocs o molts diners per pagar el lloguer d'un apartament més petit. La casa estava situada al passeig de la Bonanova, tenia uns tres-cents metres quadrats i una immensa terrassa. Si volia fer el canvi, massa immens tot, massa aclaparador.

El matí va passar-lo anant a un parell d'agències immobiliàries per tenir una idea del que podia treure de l'immoble. El desconcertà la diferència de les dues ofertes, tot i així, la més generosa encara no cobria els deutes que tenia. Estava desinflat. Havia de reaccionar i recuperar els ànims si volia sortir-se'n. A la tarda tornaria a fer un parell de gestions més. Potser tindria més sort.

Si volia gatar poc, hauria d'aprendre a menjar a casa i cuinar, però es veia impotent. Era presoner del sistema. Vivia dins aquell ambient gris on tot estava predeterminat i organitzat, res s'escapava als mecanismes globalitzats de l'economia. Calia un canvi integral de ment, d'individu. No es veia amb cor d'anar als menjadors OMP (Organització de Menjadors Populars). Si no eres de la classe C1 o C2, estaves condemnat a menjar en aquells espais enormes destinats a la classe B1 i B2 que s'assemblava més a una granja de l'època del besavi Jaume que a un lloc per menjar de manera decent.

Mai havia fet res de les feines de la casa, ara fer-ho li venia gran. Pensà: "Demà començaré. Per un dia no vindrà d'aquí." S'acostà pels volts de la plaça de la Universitat per buscar un restaurant econòmic. Mai hauria pensat poder fer una cosa així. Ell que sempre havia anat als restaurants més luxosos, de més anomenada, on pogués figurar més. Sempre més, més, més, més... Si ara era capaç de buscar un restaurant menys car, era perquè havia fet un petit pas endavant en l'autocontrol. Aquests pensaments van animar-lo i va voler creure que se'n sortiria. Una amanida verda, una llonza sintètica de porc i un vinot químic de batalla, reafirmaren la seva fe.

III

Una notícia grisa arribada de Sitges sembla que podia fer canviar la negra sort de l'Ambròs Fortuny. La tia Pepeta havia mort enmig de tuls rosa a l'edat dels noranta-vuit anys. Havia viscut sempre envoltada d'un gran confort i un valuós patrimoni. Com que no tenia cap fill, un que en va tenir se li morí amb pocs anys d'edat d'una malaltia infecciosa transmesa pel pare, han esdevingut hereus naturals dels seus béns l'Ambròs, la Núria i una cosina llunyana de part de mare.

La tia Pepeta, com tots li dèiem, va ser un personatge insòlit i novel·lesc. Quan es va casar amb el Jaume, ja ho va fer a contracor. Ella estava enamorada d'un xicot amb carrera però que no era del seu braç, en canvi la família del Jaume estava folrada de diners. La boda es va fer sense enamorament, però va ser la voluntat del seu pare i la Pepeta reverenciava el seu pare, per això obedient renuncià al seu amor. Ella també aportà al matrimoni un bon dot, que amb la fortuna del Jaume feia que la nova parella comencés una vida plena de comoditats.

La primera i dura contrarietat va ser la mort del petit Felip. No van acceptar mai aquella mala passada que els va desbaratar la vida. Si els dos haguessin fet pinya, potser haurien superat la crisi, però el desamor d'ella i tan bala perduda com era el Jaume no van ajudar-hi. Ella sempre culpà de la mort del seu fill el Jaume perquè ben aviat d'estar casats començà a freqüentar els bordells. Els dos estaven sols, aïllats, no van tenir ni el consol de compartir la pena. Ella, ressentida, a mesura que es va anar fent gran, veia que moltes malalties, com aquella de què morí el seu fillet, ara es curaven. Això li desencadenava un sentiment agre. Si algú tenia una malaltia terminal a la família i temien per la seva mort, els endossava:

—Com voleu que es mori, si ara ja només els deixen morir d'accident!

Ell començà a beure i a jugar. El joc se'l va engolir. A l'inici ho feia per distreure's, per no pensar, però ben aviat va esdevenir vici. Quan va voler parar, no va poder. El propòsit de deixar-ho el feia cada dia en abandonar la partida, però en aixecar-se lleganyós prop de migdia, la voluntat ja se li havia afeblit, a mitja tarda ja no n'hi quedava gens i després de sopar ja només pensava a guanyar. De mica en mica, es gastà la fortuna i l'herència fins que no li quedà res. Aleshores va ser quan va demanar diners a la seva muller. Aquesta s'hi negà, però ell insistia una i altra vegada. La tia Pepeta no s'ho pensà dues vegades, li posà els trastets al carrer i li va dir que no el volia veure més per casa. Expeditivament va ser com la Pepeta es desempallejà del marit que no havia estimat mai.

Va ser llavors quan comença la vida singular de la tia; es dedicà a benviure.

El primer canvi que portaria com a estendard fins a la sepultura va ser l'aversion al gènere masculí, una aversion que sovint era menyspreu i muntà la seva vida prescindint tant com va poder dels homes.

De jove era guapíssima, baixeta però d'una vivor impressionant, després de mica en mica va anar canviant la seva imatge, que, amb els anys, va esdevenir inalterable. Sempre vestí de la mateixa manera malgrat el pas del temps. Per passejar i anar de compres, no abandonà mai les seves sabates de taló alt i doble sola que li feien a mida en un establiment d'alt nivell a Barcelona per dissimular la seva poca alçada. Tampoc abandonava el seu elegant vestit jaqueta reversible de jacquard. Però el que li donava un aspecte xiroi era el barretet amb tuls tapant-li la cara i una ombrel·la que portava oberta tant per al sol com per a casos de pluja i la manera peculiar de maquillar-se. Ho feia amb pólvores blanques que, cada vegada, van esdevenir més passades de moda amb el nou corrent d'emmornir-se. S'estampava una taca de roig viu, poc difuminada a cada galta i es pintava els llavis més aviat mal dibuixats, amb to Rojo Pasión, que com dic, convertien la seva figura en un personatge histriònic. Alguna vegada, amb molt de tacte, vaig oferir-me per ajudar-la a pintar-se. Em contestava amb to suficient:

—Et penses que jo no en sé?

Per casa sempre anava amb les sabates de taló alt, pijames de ras brodats de color rosa i quimonos de seda natural. El seu esmorzar diari, quan venia a la torre, era una tassa d'aigua tèbia amb sucre, on hi sucava dos o tres melindros, però quan esmorzava als hotels, on solia viure gairebé sempre, l'aigua tèbia era substituïda per xampany

de les millors marques, Ruinart, Dom Perignon o Veuve Clicot. Algunes vegades per casa l'havia vist amb el qui-mono obert ensenyant els pits. No gosava mirar-me-la i ella quan se n'adonava em deia:

—El pecat el fa qui mira i no qui ensenya.

Aleshores encara tenia més vergonya de mirar-me-la. La veritat és que malgrat el seu aspecte estrofolari era una persona encantadora força guapa i divertida. Quan venia a la torre de Puigcerdà, ens agradava ajudar-la en qualsevol cosa perquè sempre ens donava un parell de confits de color rosa i marxàvem contents com a gínjols.

* * *

L'Ambròs es posà en contacte amb la seva germana, per saber si sabia res de com estava redactat el testament i per quedar amb el notari per al dia i l'hora que s'havien de presentar per saber les darreres voluntats de la tia Pepeta. La Núria no sabia ni que hi hagués un testament, així que la seva lectura seria una primícia per als dos germans. A la cosina no li tenien prou franquesa per preguntar-li si en sabia res. És clar, l'Ambròs veia la seva salvació en aquesta herència caiguda del cel i per això anava d'escorcoll per si podia conèixer alguna cosa per tal de respirar i dormir tranquil.

Es van trobar al pis que tenien la Núria i el Pere a Barcelona, ja que vivien a cavall de la ciutat i dels Pirineus. Dijous han d'anar tots a cal notari per saber què diu el testament. Tan bon punt l'Ambròs ha arribat, no ha parat de marejar sa germana fent tota mena de suposicions, càlculs i preguntes.